

802

s 802

(11)

NOV 24 1947

F/13/8/57.

Bainshloof School

P.O. Steilloopbrug
via P.P. Rust.
18th 11-47

8/57

question
Vraag

Ditabata ntwa ya

Maleboso ka 'Poko ya
Babirwa

Cht. A. Mokwasa

Birwa ans Haranwa
history pp. 6 & 8 ins

Pages 1-10

(f. 113)

Babirwa Mohlang ba hlasehang ke maburu.
 Molato e le e le wa bona, wa Babirwa ba
 ba beng ba axile ka tlase xa puso ya
 Maleboso, ba Raphukhula le bo Kololo. Bona
 ba, ba vele xe ba bona ^{ya Maleboso} ntwa le Maburu
 ba tšea dikxomo tšea bona ba dihasedisa
 noka ya Mohalakhwena ba dihasedisa koma
 Sefoto xa Tanatwala e le e ka ba ka
 ngwaka wa 1894. Tša bo Raphukhula tšea
 tsena motšeng wa Rosemedi, tšea di ngwe ka
 moshate, tšea dingwe tšea axelwa moraka ka
 ntle xa motse. Ka tšatši le leng ke xe xo
 fihla Maburu a lengka tlase xa Molebuthedi
 a Mabasa Moswen a ngwana berane (Fesnt)
 e le mophato, le bo Malemolle a di oka, le bo
 Mpatlaka, le bo Morwa-ntwana - a phasha
 ke xore ke batho ba neng ba dula Modetši
 kxanfi le Polokwane. Baile ba tšwa ka
 dihlaba tšea xa Nanwa (Blauwberg) ba hlalale noka
 ya Mohalakhwena ba hoela ba fihla koma Sefoto
 Sa-mmakxakxala - xa Tanatwala, ba khumana
 dikxomo tšea di leng di axetšwe ka ntle
 xa motse, ba butšiša xore dikxomo tšea ke tšea
 mang? Ke xe ba botšwa xore ditšwa
 kwa pušong ya Maleboso, Maburu a tšea
 dikxomo tšea, le yena Modiša wa tšona
 e leng Kxanthši - a - bo ditsi, ke xe babutšiša
 xore, lena le buswa ke mang na? Karabo
 ya re, xore ya ipušša ka noshu, xo tšoxa fao
 kxanfi a ba fa pholo ye phaswa leina la yore
 e le Matoro, Matoro seletšea noka ya Mohlatwala
 o tla roxwa ke ba xa Mahladiša, xe ba
 sepetšea ba kopana le mellala ye mengwe ya
 dikxomo ke ba butšiša kxanfi a bo ditsi

Question
Yr 12

xore a mo Bobitwa xa xo na dikxomo tše
di nque ka ntle xa tše na? Yena a xana
ba tloxa ba yo robala kwa Seralo Kaboneng
ya Seralo, mo xo thomang (molewane) mokxano
wa R. dist ya Polokwane (Pietrusburg) le Tswaing
(Kontopansburg) tja re xe le phirimisa ba bitša
Kxanthši xore xe a sa bolele ka byona boseko
byo re tla phetha nako. xo tloxa mo ba
loutša dihipa ba re xo yena re xo fa nako-
nyana e kxopole, yena a fela a xana ba re
(Ous sal vir jou bal half sny hier die aand)
Re tla xo faxola tšhe le, ka xe maila fudi
ya ntani ba mothwama xo tloxa mo a rapela
a thoma xo ba botša xore, dikxomo dikxona ba
molese, ka busixo xe xo esa ba di bea dipepetšana
dipitsi tša bonal moe vreeg saal hulle op die
die perde na Sefoto tse) ba xo potse xona
Sefoto ya re xe lehlaba ba fihla ba thika
motse, ba botša kxoši xore a phutha botša
ke xe kxoši e le kxobuki. tjena a thoma
Selussi-Rantloba xo hlaba mokxoši wa xo
bitša banna. A hlaba o mosese a e 'iii-u'
i-i-i i-u, banna bohle phuthexang ka pela pela,
ka nako nyana ba kxobokana kxoro ya
tlala. Maila moshikara a thoma xo letša phala
trumpt, ke ve malwau ba a tamela ba bangwe
ba thexa thabe ka xore motse o be o axilwe
Kabenq, ba tjena ka malapang ke. nthša
dithunya dikxolê tše tlala mokxorong, ba
butšiša Kxanthši, ba re shupa dikxomo a
ya le bona motšeng wa Rosemedi le ona
wa moshate ba fihla ba nthše ba nthše
dikxomo tšela, ka morako ba butšiša kxoši
xore dikxomo tše ke tša many di tšwa kae?
Ke xe yena a se sa tšela a thoma xore aka reny

III

Mafelolong a re xa re ditsebe, xo tloxa
 fao ke xe ba ba bofa ka dikxöle ka bobedi,
 ka lobedi. Maburu a Thoma xo roba
 dithunya ka dihlare, ba tšea banna,
 le kxosi le dikxomo ba leba dihaba
 tša xa nanwa ba robala bohlabakomo
 moletamong la ba xa A Haxana. ~~ke tšoa~~
 xona mo kxomo ya seamela madi a yona
 ke kore ba hlaba ~~phalo~~ xona fao. e le pheswa
 ka moso ba tšena kwa mokwena, ba robala
 kxaufi le motse ya Mapena Maunatlala
 xona mo Mokwena ka tlase xa dihaba tše
 xa nanwa, ba dula fao dikxwedi tše
 tharo. dikxomo tša fetela pele kwa A
 Makxabeng, maburu ba butšiša maunatlala
 batho ba ke ba mang? yena are ke yena
 Morena waka, bare xo lokile dikxomo
 ditla dula xona kwa xo fihla felong a
 ntwa,

Xe re tšwa kwa Gauteng Sepalo, re kxaokane
 le ba xa kibi, yena morwa kxosi kxomisi
 k-a taba ya kore mpeeng, seatleng ke kore
 rithšeleleng, tšena ra ~~xo~~ xana ~~kore~~

re re xa o re busi, ke xe rena Babirwa re
 ithoala, are ha rena ke tla bona xore
 le tla tsamaya ka yeng ka xore ke
 Phwene tseletso (Travelling pass) ya leeto.
 ke xe re leba moletai xo ya fihla xoba
 xo tsena ka yona yena ka xore re
 fihletse e le mpherepere lefase le dubexile
 ra laelwa ke batho xore re ka tsamaya xa
 botse xe re ka tsena ka Mokhotledi
 xe re tsena ra khumana a ile ntweng
 a Phibeletse mo masemong a maleboxo
 Mmamahututu, ra tsena ka bo letlape-
 lamohadi. ka motse o mongwe wa ba
 ka bo rena Rantlong-Mphago yena are
 xo rena Babirwa letabile xo sepela,
 naxa ye, e lla melodi, xa tloxa mo le tseu
 ka mmamile ke xore mo rokenq ya Bokkwa
 † ra bo thole noka ra tseu ka re Sepata
 Sa Prapanyane xe re tseu ka kopana
 le Babirwa ba peputse (belexe) kxosi a
 lapile ka leeto, a ba phathaxile ke
 (Mabolongtini a Phwane) mophato wa
 wa Makuru, ba re e misa bare leba

V

mang? Phetolo ya re, re ba maunatlala
 ke xe bona, ba, ba re ke ba ho rena
 ba tšwa Sepalo, xo tloxa fao ra hwetša
 dikomo ka mo mohlakeny wa noka
 ya Kolola Sepolopotē, di iswa xona
 kwa Le lareny la Mochunthedi (madulong)
~~wa~~ Mmamahututu xona mo Selokong sa
 Mašemo a Maleboza. ba xa Nanwa,
 baile ntsi nthši ya se kxale-
 Rona ra fetela kae, xe re tsena, ka
~~mo~~ metse re khumane, tšwa Diru di
 fokwa mo motseng wa Kōši Masilo, a
 Makokela, Sekōba se-tloko sa se
 Mthwasa. Xona mo le rena ra fokwa
 le mephato ye e tšwang diru, ka moraxo
 ra hona xo dumedisana le batho ka moraxo
 xa Matsatši a se nakae, ra yo rena di-
 tsela tša xo vapalla le ditšaba, xo ya xa
 Makxabela fao ke xe yena Mochunthedi
 a hibeletše mo nokeng ya Mokuwana
 xo tloxa fao ra ya xona kwa mo^a dulang
 xo yo a biwa diru ra khumana batho
 ba ile ka mephato. Ba xa Mitlala ka tsela
 ya bona rena ra laba itaba

VI

ya Matje meriti ke ~~side~~ theile bana ba
matje boeang & re ye xae.

Ke xe re khumana dikxomo tše
ba xa Nanwa, tše vena mophato wa
Sekoba-le Maunatlala, xe ke re ke ya
xo tšona ka utlwa thunya ka ba ka
patama fase kolo efitile, ka tsena ka
xare xa tšona ka hlaba mokxosi! kare
i-ü! ka tsena dikxomo ka hloka
Mokxwaetsi Mokwena kxomo ya ~~Marumo~~
Marumo, weee!

Xona fao ke xe a tsena dikxeshe a bo
Mosibudi diphofa o di abela Matebele
a kxwaetsa. Ka thunya (lesodi) xobe sekho
Sekwa, va xapa dikxomo va di
iša Mokhuthedi, xo tloxa fao ke
xe a re le kxwanetse xo yo robala
Mohlakeng wa Mmampye, xona mo mokale
yo moxolo ya bitwang Jakob Mokgobu
(Jakob twee von Sonder kind) a beng
a bokola byale ka kxwene ya poö, a le xona
kwa xo dimo xa kaba ya Matje, xe re
sena tsena ka xona mo va a biwa
rena le ba xa kibi

VII

rena leha xona kwa motseng wa Moshate
rena le Mohlanka ye mongwa wa lekgowa
xe re a # tanela motse re bona difoka
ka moka tša mathaka a xa bo rena
di le moraxo, fao le rena ra
thoma xo thsaba raba ra thoxela sefoka
sa rena re utlwa sethunya, ke xo
re utlwa Mapeisa a sekobokobo daditlou
bare le thoxetse sefoka, ra thoma xo
thunya ka buntši xo feta sefoka, kona
mo ke xe re bitana ke dikxomo
xo thoxa fao rathunya ra ba ra batame-
la ra se tšea, Ra tšena dikxomony
ra utlwa Sella ra ba ra kxaxana
ka bo xare, ka fao le rena thunya
ka buntši ra kekētetsa ra thopa
motse le dikxomo, ra dula mo xa
hlabiwa dikxomo, ra tja di nama
Ra thiba Lexōlo šakaleka-moto.
Ra dimony, mo xo binang dikomana
ra fetša beke Malebozo a xa nella lexōlong
xo thoxa mo ke xe maburu ba roma Motuti
Robert Franz. xo yo rapela keosi xore

VIII

rap ko a tšwe xe a sa tšwe re tla
 thunya ka ditalamete (Dynamite)
 xore a hwele ka xare, "Moruti Franz a
 motsibisa ka ditaba di leng ka teng
 ke xe a re ba tla mpolaya a morapela
 are makxowa a tse dire taba yeo
 ke xe yena a re a ba foloxe ke tla
 tswa, le bona ba xane bare a ka tsaba
 a namela ditaba xa tšwe xape ditaba
 tse ditrifile byale ka thaba ya Matje.

A foloxe re le mo, xo tloxa mo ke xe
 a butšisa moruti xore ka mo xo yena
 yeme nang, yena are ka mo ke Schwabe
 ka moke Mokhuthedi, yena are ke tla
 ya ka mo xo Schwabe, ka Mokhuthedi
 ke tsaba kibi a ka tla a mpolaya a
 itefetša ntwa ye nkileng ka ba rapela
 Matselis, xo tloxa fao a thoma xo
 apena basadi dikobo tša dibatana
 a tšwa a theoxa le dira a tšena
 ka mo lahang ya xa Schwabe sa
 Moramotidi, mo Habaneng Sesalong
 Kxanfi le Motse wa bedumedi ba (Berlin mission)

IX

xa a seno fihla ka lareng ~~ap~~
 epešoa tuku ye hswen mo hlozong mahlā
 a xakwe a le mahwebedi ye ~~le morwa~~
~~wa~~ a na le motloxo wa xakwe
 Morwa Monyobodi ba ba isa hswane
 Morwa Motloxo wa xakwe ba xa Matlala
 ba monthša bare ke wa bobona

Piet Kgathi Ke nna lethibolla haka xare xa makono a thšabile
 xona mo habeng ya matjē

Thseletji
 Mohwasa

Kgaphuhla a bobete ke mapatanyā a ditšunya
 ka xohla - le sa monna wa xa
 Matlala ba mothabile,
 ke makerhella - koma a bahlaping
 ke yena thseletji a le thsela phala.
 Ke mohlā wa xe ntwa e fedile.
 ba romela lentšū xo Babiwa xore kamoka
 ba tle xo tšea dikomo, ke xe ba tla
 xo tlo ngwala mebala ya tsona pele a xe
 ba di nthša shakeng dipholo tše dikolo
 tšona di setšē bare ke sebete sa kxōši
 (Paul Kruger) Mmamelodi a hswane melodi
 vetji ya mahaba Paul tše di mafsi o a ditseba
 ofela a ditvorolosa mthaka

X

Ke mohlaba Babiwa ba boylang xae
 Sefoto sa Mmakxakala sa ra motummi se
 hohlole o the re thosetsa di bata.
 Ba xopotse mabele le Marotsa a bona
 batho ba nantotole
 Ba xa Nanwa bona shela ba lebile
 Thwane Ntwa xa ena sa botse
 batho ba batho ke Mathopya - a maburu
 Schwabe o be a dula Belabelle
~~Waterberg~~ Kunapa Kxaufi le noka
 ya Lephahale le mantona a xaxwe
 bo Moutlwane le Bo Hlako-
 selexong bona ba dula xona mo
 Belabelle (Warmbaths)
 Ntwa yoo ~~o~~ ye e be e le ya
 Kosi Kibi a rapela ~~ho~~ Maleboxo
 dithsaba tseo, Ntwa yoo ke yona
 e fahaditšeng ba xa Nanwa
 le Mehlang yeno xo thoxa ka
 P.P. Rust xo yo tsena Gauteng
 ke bona fela ba phatlalatsa
 le xe buntši ba boile, bo nthai ba setae.
 wa lena

End. S. 802.

Chi Mchasa